

## **ДОГОВІРНІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ**

**Дмитро ПРОКОФ'ЄВ**

*курсант 2 курсу*

*Військово-юридичного інституту*

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

*м. Харків, Україна*

Договірні відносини є однією з ключових складових правової системи будь-якої держави, оскільки саме через договори здійснюється регулювання більшості майнових і значної частини немайнових відносин у суспільстві. В Україні правове регулювання договірних відносин базується на положеннях Цивільного кодексу України, який визначає загальні засади укладення, виконання та припинення договорів, а також встановлює принцип свободи договору. Цей принцип передбачає, що сторони є вільними у виборі контрагента, визначенні умов договору та формі його укладення, якщо інше не передбачено законом<sup>1</sup>.

У сучасних умовах розвитку правової системи України особливого значення набуває гармонізація національного законодавства із європейськими стандартами. Це зумовлено прагненням України до інтеграції в європейський правовий простір та виконанням міжнародних зобов'язань, зокрема відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом<sup>2</sup>.

Європейські стандарти договірного права ґрунтуються на принципах добросовісності, справедливості, розумності та пропорційності, які знаходять своє відображення і в українському законодавстві.

Однією з основних рис європейського договірного права є орієнтація на забезпечення балансу інтересів сторін. Наприклад, у праві Європейського Союзу значна увага приділяється захисту слабшої сторони договору, зокрема споживача. Відповідні підходи закріплені у Директиві 93/13/ЄЕС, яка встановлює критерії визнання умов договору несправедливими<sup>3</sup>. Україна поступово імплементує ці стандарти у своє

---

<sup>1</sup>Цивільний кодекс України № 435-IV від 16 січня 2003 року.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

<sup>2</sup>Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984\\_a11#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_a11#Text)

<sup>3</sup>Директива 93/13/ЄЕС про несправедливі умови у споживчих договорах.

[https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987\\_001-93#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987_001-93#Text)

законодавство, що проявляється у вдосконаленні норм щодо захисту прав споживачів.

Важливим аспектом є також принцип добросовісності, який у європейському праві має фундаментальне значення. У національному законодавстві цей принцип закріплений як загальна засада цивільного права і застосовується при оцінці поведінки сторін під час укладення та виконання договору. Судова практика в Україні дедалі частіше використовує критерії добросовісності при вирішенні спорів, що свідчить про поступове наближення до європейських підходів<sup>4</sup>.

Суттєвим елементом гармонізації є також уніфікація підходів до тлумачення договорів. У європейському праві значна увага приділяється реальній волі сторін, а не лише буквальному змісту умов договору. Подібний підхід поступово впроваджується і в Україні, де суди все частіше враховують фактичні обставини укладення договору та поведінку сторін після його укладення<sup>5</sup>.

Крім того, у європейській практиці широко застосовуються так звані модельні акти, зокрема Принципи європейського договірної права (PECL), які містять узагальнені правила укладення та виконання договорів<sup>6</sup>. Хоча вони не мають обов'язкової сили, їх положення активно використовуються при реформуванні національних правових систем, у тому числі й в Україні.

Окрему увагу слід приділити питанням електронних договорів, які набули широкого поширення в умовах цифровізації суспільства. Європейські стандарти передбачають чітке регулювання електронної комерції, зокрема через Директиву 2000/31/ЄС<sup>7</sup>. В Україні також прийнято низку нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання електронних правочинів, що свідчить про адаптацію до сучасних європейських вимог.

Питання відповідальності за порушення договірних зобов'язань має важливе значення. У праві Європейського Союзу застосовується підхід, який спрямований насамперед на відновлення порушених прав сторони, що зазнала збитків, зокрема шляхом їх компенсації та використання інших правових механізмів захисту. В українському законодавстві також передбачено різні способи відповідальності, такі як стягнення

---

<sup>4</sup> Постанова Верховного Суду у справі № 924/1107/18 від 10.03.2020

<https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1137204>

<sup>5</sup> Цивільне право України: Підручник. Дзера, О. В. (ред.). 2018. Київ: Юрінком Інтер

<sup>6</sup> Lando, O., & Beale, H. (ред.). (2000). Принципи європейського договірної права. Гаага: Kluwer Law International. <https://books.google.ru/books?id=hAA8dgieR3IC&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false>

<sup>7</sup> Директива 2000/31/ЄС про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема електронної комерції, на внутрішньому ринку. [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_224#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_224#Text)

неустойки, відшкодування збитків і припинення договору, що в цілому узгоджується з європейською практикою.

У контексті сучасних викликів, зокрема умов воєнного стану в Україні, договірні відносини зазнають певних трансформацій. Зростає значення форс-мажорних обставин, що впливають на виконання зобов'язань. Європейські стандарти також передбачають можливість звільнення від відповідальності у випадку непереборної сили, що знаходить своє відображення і в українському праві<sup>8</sup>.

Таким чином, договірні відносини в Україні перебувають у процесі активної трансформації та гармонізації з європейськими стандартами. Незважаючи на певні відмінності, загальні тенденції свідчать про поступове наближення до принципів права Європейського Союзу, що сприяє підвищенню ефективності правового регулювання, зміцненню довіри між учасниками цивільного обороту та інтеграції України у європейський правовий простір.

---

<sup>8</sup> Форс-мажорні обставини в умовах воєнного стану Судова практика Верховного Суду.  
[https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii\\_2024/Prezent\\_fors\\_major\\_obstav\\_14\\_10\\_2024.pdf](https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2024/Prezent_fors_major_obstav_14_10_2024.pdf)